

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ФАХОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

УДК 378:37.091.12.011.3 – 051:62/64

Ірина Левицька-Сосімович, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ФАХОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

У статті розглядаються науково-теоретичні аспекти та напрямки професійної підготовки майбутніх вчителів технологій до якісного виконання своїх фахових обов'язків. Проаналізовані об'єктивні та суб'єктивні складові системного підходу до професійної підготовки майбутніх вчителів технологій. Підкреслюється, що основною метою професійної підготовки вчителя технологій є формування професійно-педагогічної спрямованості студента і його готовності до педагогічної діяльності в сучасній загальноосвітній школі.

Ключові слова: вчитель технологій, професійна підготовка, професійна компетентність, педагогічна майстерність.

Лит. 5.

Ирина Левицкая-Сосимович, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры профессионального образования и безопасности жизнедеятельности
Черниговского национального педагогического университета имени Т.Г. Шевченко

АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К КАЧЕСТВЕННОМУ ВЫПОЛНЕНИЮ СВОИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ

В статье рассматриваются научно-теоретические аспекты и направления профессиональной подготовки будущих учителей технологий к качественному выполнению своих профессиональных обязанностей. Проанализированы объективные и субъективные составляющие системного подхода к профессиональной подготовке будущих учителей технологий. Подчеркивается, что основной целью профессиональной подготовки учителя технологии является формирование профессионально-педагогической направленности студента и его готовности к педагогической деятельности в современной общеобразовательной школе.

Ключевые слова: учитель технологий, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, педагогическое мастерство.

Iryna Levytska-Sosimovych, Ph.D. (Pedagogy), Associate Prof. Of the
Vocational Education and Life Safety Department
T.Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University

THE ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGY FOR QUALITATIVE PERFORMANCE IN THEIR PROFESSIONAL DUTIES

The article deals with the scientific and theoretical aspects and directions of the professional training of future teachers of technology for qualitative performance in their professional duties. Objective and subjective components of a systematic approach of professional training of future teachers of technology are analyzed in this article. The main idea is that the main purpose of professional training of the teacher of technology is the formation of professional pedagogical orientation of the student and his readiness for pedagogical activity in modern school.

Keywords: technology teacher, vocational training, professional competence, pedagogical mastery.

Постановка проблеми. Модернізація української освіти націлює навчальні заклади держави на підготовку всебічно розвиненої особистості, здатної до активної адаптації в суспільстві, самостійного життєвого вибору, початку трудової діяльності та продовження професійної освіти, самоосвіти і самовдосконалення.

Нині пріоритетом державної політики у розвитку вищої освіти в Україні є заміна авторитарно-дисциплінарної моделі навчання і виховання на особистісно орієнтовано, що передбаченого Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті. Її сутнісними ознаками є навчання і виховання особистості з максимальною індивідуалізацією,

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ФАХОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

створення сприятливих умов для саморозвитку і самонавчання особистості, осмислене визначення можливостей і життєвих цілей, наближення вищої освіти до нагальних індивідуальних та суспільних потреб. Тому набуває першорядного значення виховання студентської молоді як у процесі фахової підготовки, так й у поза аудиторний час.

Розвиток і модернізація технологічної освіти сьогодні ведеться за кількома напрямками: створюються нові типи навчальних закладів – ліцеї, гімназії, коледжі; розвивається позашкільна освіта; запроваджується профільне навчання; розробляються за окремими розділами технологій курси, різноманітні за об'ємом і змістом навчальні плани, програми, підручники тощо.

Для реалізації технологічної освіти учнів необхідний висококваліфікований фахівець – вчитель технологій, що вільно володіє професійними знаннями, готовий до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

В сучасних умовах розвитку технологічної освіти підготовка вчителів технологій вимагає нових ідей та напрямів діяльності. Випускники вищих педагогічних навчальних закладів мають бути не тільки технічно освіченими, але й здійснювати керівництво перетворювальною діяльністю учнів одночасно з техніко-технологічними відомостями, мати увявлення про стиль, композицію, формоутворення, види мистецтва, сучасні напрями розвитку дизайну, володіти художньо-графічними навичками, уміти використовувати накопичений суспільством досвід створення естетичних цінностей для розвитку творчих здібностей, проектної культури учнів та багато чого іншого.

У школу і вишу повинні приходити фахівці, що володіють не тільки сумою певних знань і умінь по окремому предмету, але мати багатий внутрішній потенціал особових властивостей і якостей, які сприяють самоактуалізації, самоосвіті, навчанню впродовж всього життя. Молодому вчителю в порівнянні з іншими спеціалістами складніше адаптуватися в умовах шкільного середовища. Вчителю треба пристосуватись одночасно працювати в двох колективах – педагогічному та учнівському і буває часто, що адаптація проходить дуже складно.

Головною умовою для вчителя – це досягнення відповідності професійної підготовки, професійних напрямів, особистих якостей з вимогами конкретного виду діяльності. Дане положення обумовлює необхідність оновлення змісту вищої педагогічної освіти, створення належного освітнього середовища для розвитку

студентів, становлення їх суб'єктно-творчої позиції, якісно нового бачення сенсу професійної діяльності.

Мета статті – теоретично обґрунтувати комплекс педагогічних умов та напрямків, які сприяють ефективній професійній підготовці майбутніх вчителів технологій.

Основна частина. Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що педагогів глибоко цікавила проблема особистості вчителя, його підготовки до педагогічної діяльності. На сучасному етапі професійна підготовка у вищих навчальних закладах освіти не заперечує прогресивних ідей минулого, але вимагає переосмислення і творчого розвитку всіх цінних здобутків щодо проблеми підготовки вчительських кадрів.

Сучасні підходи при підготовці вчителя технологій розглядалися на III Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми трудової і професійної підготовки на початку XXI століття”, яка відбулася в м. Слов'янську у 2007 році (Р. Горбатюк, О. Коберник, Л. Хаєт та ін.).

У педагогіці відоме досить велике число різних підходів, які лежать в основі підготовки фахівців. У їх числі є як вже відомі і сталі (традиційний – системний, діяльнісний, комплексний, особистісно орієнтований, особистісно-діяльнісний), так і нові, ті, що увійшли до наукового обороту порівняно недавно (ситуаційний, контекстний, поліпарадигмальний, інформаційний, ергономічний та ін.).

Серед останніх публікацій, присвячених підготовці вчителів технологій, відзначимо роботи М. Курача, Н. Лазаренко, В. Сидоренка. Розглянемо більш детально деякі аспекти підготовки вчителів трудового навчання, що розглядалися в роботах цих авторів. М. Курач у своїй роботі розкриває теоретичні підходи щодо використання явища перенесення знань, умінь та навичок у процесі художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового навчання та педагогічні умови, що сприяють ефективності такої підготовки. Н. Лазаренко пропонує модель педагогічної діяльності вчителя трудового навчання й виділяє дев'ять напрямків цієї діяльності. В. Сидоренко розглядає актуальні проблеми підготовки вчителів технологій у світлі реформування освіти в Україні. В. Соловей показує взаємозв'язок між технологічною підготовкою майбутніх учителів технологій та змістом професійно орієнтованих дисциплін та розкриває сутність технологічної підготовки майбутнього вчителя.

Вчені Л. Хаєт, В. Стешенко, Н. Вовк звертають увагу на нові аспекти в підготовці

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ФАХОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

вчителя праці, серед яких особливо виділяють психологічну підготовку. І. Радецька у своїй роботі вказує на необхідність активізації творчого пошуку майбутніх учителів трудового навчання за допомогою евристичних методів.

Основною метою професійної підготовки вчителя є формування професійно-педагогічної спрямованості студента і його готовності до педагогічної діяльності в сучасній загальноосвітній школі. Результатом підготовки повинне стати усвідомлення студентом суті своєї професії як діяльності, направленої на цілісний розвиток кожного учня школи.

Узагальнюючи вимоги до особистості педагога, які забезпечують його готовність до професійної діяльності, наука прагне об'єднати їх у більш узагальнювальні цілісні властивості. Перш за все до них належить професіоналізм і близьке до нього поняття "професійна компетентність", яке відображає єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення діяльності та характеризує його професіоналізм.

Професійна компетентність фахівця в загальному вигляді є сукупністю здібностей, якостей і властивостей особистості, а також знань і досвіду, необхідних для успішної професійної діяльності в цій або іншій галузі. Дослідники визначають такі компоненти професійної підготовки фахівця:

- професійне самовизначення, як акт вибору і процес, що є критерієм успішної професійної діяльності;

- професійна спрямованість, як психологічна орієнтація студента на професійну діяльність, що включає змістовну і мотиваційну спрямованість до професії;

- професійна готовність, як стан студента, що характеризується науково-теоретичною, психологічною, практичною та фізичною готовністю (Л. Кобишева, Н. Кузьміна, А. Маркова, Г. Мухаметзянова, А. Новіков).

Професійна діяльність сьогоденного фахівця не визначена на весь період його трудової активності, а навпаки, припускає необхідність безперервної освіти, готовність до постійного підвищення своєї професійної компетентності.

Своєрідність педагогічної діяльності робить неприпустимим наявність лише вузькоспеціалізованої компетентності, професіоналізм учителя визначається сполученням усіх видів професійної компетентності. Основою професіоналізму й професійної компетентності вчителя вважають, насамперед, педагогічну вмільсть, яка передбачає володіння педагогічними вміннями й навичками, педагогічною майстерністю, які забезпечують

грамотну та педагогічно доцільну організацію педагогічного процесу. Крім того, специфіка педагогічної діяльності вимагає від учителя володіння системою загальнокультурних, спеціальних і психолого-педагогічних знань. Ефективна педагогічна взаємодія, установлення міжособистісних взаємин з учнями можливі тільки при наявності у вчителя широкого кругозору, загальної ерудиції, знань з різноманітних галузей соціальної, культурної, наукової, технічної інформації, на основі якої й формується творча, духовно багата особистість [2].

Однак, насамперед, учитель повинен володіти системою психолого-педагогічних знань, знати особливості педагогічної діяльності, її структуру, вимоги, які вона висуває до особистості педагога. Крім того, він повинен володіти системою концептуальних знань, які допомагають йому усвідомлено будувати педагогічний процес: про сутність освіти як соціального явища, про місце й роль шкільного навчання в системі неперервної освіти, про функції навчання, про сучасні підходи до освіти тощо.

Сучасний учитель технологій повинен володіти специфічними психолого-педагогічними знаннями і вміннями. Обсяг необхідних знань і вмінь з предмета визначається Державним стандартом повної й середньої освіти та іншими нормативними документами Міністерства освіти і науки України. До спеціальних знань учителя, особливо у світлі змісту сучасної програми з трудового навчання, можна віднести знання сучасної техніки й виробничих технологій. Він повинен мати знання про рівень досягнень сучасної науки й техніки, структуру й організацію різних видів виробництва, їх сучасний стан, тенденції й перспективи розвитку, системи й засоби управління обладнанням, володіти знаннями про закономірності виробничих процесів, будову і принцип роботи обладнання, сучасні технології виробництва, принципи управління якістю продукції [3].

Учителю також необхідні знання сутності процесу навчання, його закономірностей і принципів, особливостей і структури навчальної діяльності учнів, способів її організації, способів проектування навчального процесу та відбору змісту навчання, адекватних моделей, форм, методів і засобів навчання, основ процесу виховання учнів і способів організації виховного процесу в школі, сучасних педагогічних технологій, способів діагностики й аналізу результатів своєї педагогічної діяльності. Окремо необхідно виділити знання вчителя із загальної та вікової психології. Він повинен володіти

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ СВОЇХ ФАХОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

психолого-педагогічними основами спілкування [2].

Майбутній учитель технологій ще в рамках навчання у вищому навчальному закладі повинен навчитися організувати проектно-технологічну діяльність учнів різних вікових категорій, створювати банки проектів з урахуванням різноманітних здібностей і інтересів школярів, технічної оснащеності шкільних майстерень.

Рівень педагогічної майстерності вчителя трудового навчання залежить від його здібності синтезувати знання з різних галузей науки й практики, структурувати їх, адаптувати до рівня сприйняття того чи іншого класу та зробити ці знання надбанням учнів цього віку. Тому в програмі підготовки вчителів технологій у вищих навчальних закладах необхідно вносити зміни, які б дозволили майбутнім учителям оволодіти саме тими знаннями й уміннями, які їм будуть потрібні в школі та дозволять більш професійно виконувати завдання, що ставить перед ними зміст оновленої програми з профільного предмету.

Кожен викладач вищого навчального закладу в рамках дисциплін, які він викладає, повинен побачити зміст своєї дисципліни в загальному процесі підготовки майбутнього вчителя трудового навчання й докласти всіх можливих зусиль для якісної підготовки цього фахівця [4].

Учитель повинен володіти традиційними й нетрадиційними методами навчання та постійно застосовувати їх у навчальному процесі, а саме вміти організувати роботу в парах, у малих групах, вміти застосовувати в навчанні метод фантазування, метод створення ідеального об'єкта, володіти методикою вирішення проблемних ситуацій за допомогою методів "мозкового штурму". Основними вимогами до кваліфікованого педагогічного керівництва є: 1) створення учнівських колективів, об'єднаних спільною метою (мистецькі студії, гуртки та інтересами тощо) і соціально значущою спільною діяльністю (екологічні товариства, літературні спілки, громадсько-політичні об'єднання тощо), що дозволяє впливати на формування почуття взаєморозуміння, взаємодії, взаємодопомоги, відповідальності; 2) коректне педагогічне управління творчими студентськими колективами, яке здійснюється з урахуванням виховної мети у поєднанні з особистісними інтересами студентів, їхньою професійною та громадською орієнтацією.

Необхідно також звернути увагу на комунікативні уміння вчителя. Він повинен вміти встановлювати конструктивні комунікативні зв'язки з адміністрацією, колегами, учнями та їх батьками [3].

Суттєве значення для оновлення професійно-педагогічної підготовки студентів вищих закладів освіти є запровадження інноваційних інтерактивних технологій. Комп'ютерні навчальні програми за допомогою інтерактивних засобів і пристроїв забезпечують безперервну діалогову взаємодію користувача з комп'ютером, дозволяють майбутньому вчителю управляти ходом навчання, регулювати швидкість вивчення матеріалу, повертатися на початкові рівні, застосовуючи інтегрований підхід у структуруванні отриманої інформації [5].

Звернемо також увагу на виховання учнів під час проведення уроків трудового навчання. Учитель повинен вміти виховувати в учнів наполегливість, допитливість, старанність, працьовитість, уміння доводити справу до кінця, постійно підвищувати свою майстерність. Крім того, учитель повинен вміти навчати учнів працювати в колективі, спільно вирішувати проблеми та труднощі, працювати в команді. Ці та інші якості допоможуть учням у їх подальшому житті та професійній діяльності. Учитель повинен не тільки сам вміти тактовно спрямовувати учнів у необхідне русло, допомагати їм, але й вміти навчити тактовності самих учнів. Він повинен вміти підбадьорювати учнів у той час, коли вони стикаються з будь-якими труднощами. Учитель технологій повинен вміти також навчати учнів культури праці, вміти сформулювати творчий колектив, здатний спільно вирішувати будь-які проблеми.

Учитель технологій повинен вміти проводити виховні бесіди з батьками учнів з приводу виховання ними у своїх дітей творчого й старанного ставлення до праці. Учителю важливо не тільки самому володіти комунікативними вміннями, а й навчити учнів правил спілкування [1].

Висновки. Таким чином, творчий характер педагогічної діяльності вимагає постійного особистісного й професійного зростання, розвитку своєї творчої індивідуальності, своєї загальної й професійно-педагогічної культури. Удосконалення професійної майстерності й професійної культури вчителя можливі тільки в процесі постійної роботи над собою, яка передбачає особливу організацію всього його життя. Безумовно, творчий пошук і творче ставлення до праці складають важливу умову ефективності будь-якої професійної діяльності, але саме в педагогічній вони є нормою, без якої ця діяльність не може відбутися взагалі.

І. Курач М.С. Явище перенесення в художньо-

трудої підготовці майбутніх учителів трудового навчання / М.С. Курач // Трудова підготовка в закладах освіти. 2008. – № 1. – С. 29 – 32.

2. Лазаренко Н.Ю. Модель педагогічної діяльності вчителя трудового навчання / Н.Ю. Лазаренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 2. – С. 44 – 46.

3. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні / В.К. Сидоренко

// Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41 – 44.

4. Соловей В.В. Взаємозв'язок між технологічної підготовкою майбутніх учителів трудового навчання та змістом професійно-орієнтованих дисциплін / В.В. Соловей // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 2. – С. 47 – 51.

5. Старєва Г.М. Формування творчої активності майбутніх педагогів / Г.М. Старєва // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – 2000. – Вип. 3, Т. 1. – С. 82 – 87.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2015

Джерела мудрості

Молитва до мови

Мово! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, евшан-зілля, роси, дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

Мово! Мудра Берєгине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитва наша у своїй нероздільній трійці, що еси Ті і Бог-Любов, і Бог-Віра, і Бог-Надія. Що ж стояла ти на чатах коло вівтаря нашого національного храму й не впускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, злого духа ганьби. І висвячувала душу козацького роду. І множила край веселий, святоруський і люд, хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень, і наповнювала душі Божим сяйвом золотисто-небесним, бо то кольори духовності і Божого знамення.

Мово моя! Дзвонкова кринице на середохресній дорозі нашої долі. Твої джерела б'ють десь від магми, тому й вогненна така. Що ж зцілювала Ті втомлених духом, давала силу, здоров'я, довгий вік і навіть безсмертя, тим, що молилися на дароване Тобою Слово.

Стаю перед Тобою на коліна і за всіх благаю: прости нас, грішних, і повернися до нашої хати, звідки Тебе було вигнано, вернись до краю, де "чорніше чорної землі блукають люди". Що чорнобильські лики чорнобильської України, покарані Всевишнім за безпам'ятство. Прости! Воскрєсни! Повернися! Возродися! Забувай віщим і вічним Словом від лісів – до моря, від гір – до степів. Освіти від мороку і освяти святоруську землю. Русь-Україну возвелич! Порятуй народ її на віки!

Катерина Мотрич
українська письменниця

